

Pandemi ve Türkiye’de ve Dünyada Gözlemlenen Süreçlerin Psiko-Sosyal Analitiği

Türkiye bu *pandemi* durumuyla kısmen karşılaştırılabilecek bir felaketi ve travmayı en son 1999 depreminde yaşamıştı. O felaket Kocaeli ve kısmen İstanbul bölgesinde *lokalize* bir olaydı ama o çapın çok üzerinde *genel* etkiler yarattı.

99 depreminin psiko-sosyal sonuçları Türkiye’de çok araştırılmamıştır. Sadece bu travmaya bağlanamayacak ama onun ardılı olan bazı süreçlere bakalım: Mesela, o sıradaki ‘*Milliyetçi-Laik*’ eğilimli hükümetin hem deprem karşısındaki çaresizliği, hem onu izleyen süreçte ekonomik başarısızlığını kabullenip IMF’ye gidişi (Kemal Derviş’in “*davet edildi*” denilerek Ankara’ya *yerleşmesi*), yani küresel sermayeye teslim oluşun yaşanması, ortaya çıkan ‘**yoksullaşmış sürünün**’ (*kitle*) tepkisini bir ‘*sol tepkiye*’ dönüşmekten ziyade (belki ‘*birilerinin*’ de dahli ile) Özal’dan sonra ‘*ikinci büyük liberal dalga*’ olan Ak Parti ile *cisimleşen* bir ‘*Müslüman-Liberal*’ dalganın değirmenine su taşıdı ve ülke için beklenmedik bir *iktidar değişimi* gerçekleşti.

Bu ‘*zihinsel değişimin*’ dünyadaki bir zihniyet değişimi ile (isteyen *paradigma* desin) *paralellik* göstermesi, yeni hükümetin BOP’a *şevkle* katılmasında gözlenebilir.

Bülent Ecevit hükümetinin yıkılmasını elbette tümüyle deprem felaketine bağlamıyoruz ama felaketler sonrasında iktidar ve zihniyet değişikliklerinin ortaya çıkabileceğine dair birçok tarihsel belge ve *mit* vardır. *Nuh Tufanı*’ndan, firavunları deviren felaketler dizgesine kadar çeşitlenen çok sayıda *mitolojik olgu*, ‘neden sonuç’ ilişkisinden daha çok tarihte sıkça tekrarlayan bazı ‘*döngülere*’ işaret eder. Yani *bir şeyler* birbirinin nedeni sonucu olmayarak *bir döngü içinde birlikte* değişirler.

Modern dünyada ve gelişmiş bilincimizde hala mitolojilerde bahsedilen bu döngülere tabi miyiz, diye sorulursa benim cevabım, *evet*’tir.

Çünkü, her insan '**kendi**' olarak bilinci gelişen bir bireydir ama '*kendiliği*' ile bir '*sürü*'dür de ve sürünün basit döngüleri vardır. Özellikle kitlesel travmalarda '**sürü kendiliği**' ağırlık kazanır. Gene felaket ve travmalarda, '*sürü -liderlik*' ilişkisi de önem kazanır. Mesela, mevcut liderlik için kitlesel reaksiyon kazanmış sürünün yönetimi zorlaşır. Kontrolü kaybetme ve sürünün ayakları altında ezilme korkusu artar. Bu ise, bence, Biden'ın da Erdoğan'ın ve diğer birçok liderin de günümüzde ortaya çıkmış *ortak* yeni korkusudur.

Farklı gibi görünen bu liderler arası *bağdaşımı* nasıl ve neden kurduğum sorusu akla gelebilir.

Cevabım, *küreselleşme* başlangıcından beri aşağı yukarı *tüm liderlikleri* aynı *dalganın* getirdiğine dair inancımdır. Küreselleşme ile birlikte, dünyadaki tüm insan sürülerinin durumu da artık benzerdir. Ben bu şekil değiştiren küresel dalganın da *temelde* '**sürü-liderlik ilişkisi**' üzerinde geliştiğini düşünenlerdenim.

Yani bu yeni dalga, bir '*sürü- liderlik eşleşmesi formu*' olarak karşımızdadır. Kabaca ana karakteristiği ise, tüm sürüleri **tek sürü**yapmak, tüm liderliği de **tek liderlik** yapmak ve enerji kaynaklarını buna göre düzenlemektir.

Bu dalga aslında ABD de başlamıştır. Vietnam yenilgisi, '68 hareketleri ve 74'lü yıllardaki petrol krizinin *ardışık travmalarına* bir tepki olarak yeni bir '**kapitalist emperyalist sürü yönetim modeli**' olarak ortaya çıkmıştır. Bu bir "*yeni global tek'lik*" düzenidir. Rakiplerinin *tekliklerini kırıp* onları çoğaltarak, *kendi tekliklerine alma düzeni*'dir ve bir ölçüde başarılı olmuştur. Sürüler, artık sözde '*zengin otlaklara*' getirilmiştir. Onlar için hormonlu otların kanserojen olması söylentisi önemli değildir. Biriken dışkuların yarattığı sorunlar da.' *Sol liberal aydınlar*' da ilginç olarak bu yeni emperyalist düzeninin *şakşakçısı* olarak '*dizilimlenmişlerdir*'.

Onlara göre, global dünyada sürü üyeleri artık daha demokratik bir ortamda ve bolluk içinde yaşamaktadırlar. İnternette her bilgiye kolayca ulaşabildikleri için süratle *zekileşmektedirler*. Kendilerini öncesinde ezmiş olan statüko'ya karşı liberal Müslümanlar, bastırılmış etnik gruplar, dışlanmış cinsel gruplar bir '*devrim ruhu*' içinde birleşmeye başlamıştır.

Karşıt bazı insanların '*dünyanın ve doğanın hassas matematiğine*' ya da Hegel'in *diyalektiğine* dayanan eleştirileri ve uyarılarına karşı ise Liberal aydınların cevabı hazır: "Bazı sorunlar ortaya çıkacaktır ama *bilim* bunları mutlaka çözecek *yeni teknolojiler* geliştirecektir."

Sonuçta, bu tür cümleler tarihte bin kez söylenmiş, sonuçlar da hep aynı olmuştur. Nitekim o sonuçlardan biri de Türkiye'de yakın geçmişte de ortaya çıktı zaten.

Şöyle oldu:

Liberal Müslüman gruplar, devrimi *Bolşeviklerin Menşeviklerin* elinden çekip aliverişi gibi, *Liberal Aydınların* elinden alıverdiler. Ama liberallerin *kibirlerini* kıramadılar. Onlar, benim de içinde olduğum tüm aydınların içinde taşıyabildiği bir '*aydın züppeliği*' içinde; hâlâ '*cahil olan*' Müslüman kitlenin önünde sonunda kendilerine *ihtiyaç* duyacağını düşünüyorlardı. Kısacası, ama öyle olmadı.

Türkiye'nin *küreselleşme* ile ilişkisine *genel planda* bir göz atalım.

Bu ülkenin Amerika'yla çok yakın bazı kesimleri (*Amerikan muhipleri*) aracılığıyla küreselleşmeyi *fark edışı* ve ona *eklemelenmesi* çok erken bir olgudur. '80 Darbesi'nden sonra örgütlenmiş olası *karşıtların* hızla yok edilmesi ile *tek tipleşme sürecinin* önü açılmış, bir zamanlar gene Türkiye'nin Kore'ye *hevesle* savaşçı asker göndermesi türündeki, "*Emperyalist yandaşına yaranmada benzerlerinden rol çalma davranışı*" bir kez daha üst seviyeye ulaşmış, o zamanki Başbakan sık sık "*Dostum Bush*" diyerek böbürlenmiştir. Ama Türkiye bunun da ekmeğini yemiş, küreselleşmeye daha geriden gelip katılan bazılarına göre daha zenginleşmiştir. Bu durumun da böbürlenmesini epey yapmış ve hâlâ yapmaktadır.

Ama '*hikaye*' Türkiye için gene de saptı.

Ne olduysa oldu, dünya 2015'lere doğru ilerlerken, Türkiye küresel emperyalistler tarafından dışlanmaya başladı. Mevcut (o zaman kadar) '*Liberal Liderinin*' şaşkın bakışları önünde önce bir *Gezi Parkı* süreci ortaya çıktı. Ardından *yolsuzluk ve dinleme belgeleri*... Kısadan devam edersek, Devletimiz -ister istemez- hızla '*anti küresel pozisyona*' doğru yüzünü çevirmeye, utangaç bakışlarla başka yerlere

bakmaya başladı. Rusya ile yakınlaşmalar, Avrasyacı Teorilere kucak açmalar, İpek Yolları vs. vs...

Ama aslında şu durum vardı: 'Küreselcilik' ile 'Ulusalçılık' arasında gidip gelişler hep *simülasyon* şeklinde olmuş ve *gerçekteki konum* hep havada kalmış ve bir *paralitik hâl* gizlenmeye çabalanmış, ya da birkaç askeri hareket ve benzeriyle örtülmeye, geçiştirilmeye çalışılmıştı.

Hem dış borçlanmaya ve sıcak paraya bağımlılık gibi *küresel ilinti* sorunları, hem yine küresel sıralanma nedeniyle *kaybetmiş* olduğu hayvancılık ve tarım kapasitesi gibi ve benzeri birçok olgu, zaten simülasyondan başka *seçenek* bırakmıyordu.

Ulusal kalkınma hamleleri, yerli silah sanayii vb canla başla gelişmeler, öte yanda et, şu bu ithal etmek zorunda kalmış, bırakılmış oluşumuzu görmemek, hafifletmek için yaşıyordu. Sanki küreselleşmeden tam umut kesilmemiş ya da kesilememiş ya da iktidar odakları küreselleşmeden fazla uzaklaşmanın *kendi akıbetleri* için de iyi olmayacağını düşünmüştü. Mevcut iktidar yani artık *anti küreselciler* 'küreselci alter-egolarını' 'Fetöcü' vs olarak suçlayıp kendilerini dışında tutma, aklama gayretine girdiler.

Fakat asıl soru şu: Küreselleşme artık *çökmekte* midir?

45 yıllık *sarkaç* acaba yükselişinin sonuna mı gelmiştir?

Bunun işaretleri giderek artmakta gibi. Sanki *üst erişim* noktasına yaklaşan sarkacın yavaşlaması ve *sarsılmaya başlaması* gibi hareketler ortaya çıkmakta. *Pandemi* de, sanki bu sürecin bir işareti ve hızlandırıcısı gibi... Eğer daha yukarıya çıkamazsa, çıkabildiği en üst noktadan hızla aşağı doğru yol alması beklenir.

Eğer böyle olursa, Biden'ın da, Erdoğan'ın da, ülkelerinin de işi zordur. Ve yine eğer böyle olursa, küreselleşmenin henüz yıkamadığı devletlerde devlet içi yüzleşmeler kaçınılmaz olacaktır.

Zaten tarih boyunca devlet içinde eski suçlularla yeni suçluların temizlenme savaşı sık ortaya çıkar. Ve her zaman *ironik* ve *basamaklıp* olarak.

Peki kitleler kendileriyle yüzleşecekler midir?

Kitleler bunu hiçbir zaman yapmazlar. Kitleler temizlenmek için *düşman alter egoları* olarak *diğer bireyleri ve diğer grupları* hedef seçerler ve *vandallaşırlar*. Ve bu kez, devletlerin *iç temizlik* hareketleri ile vereceği mesajlar ya da hemen demokratik bir seçim süreci başlatması vb manevraları onları yatıştırmaya yetmeyebilir.

Çünkü, birincisi: küreselleşme devletlerin *halka hitap etme* gücünü kırmıştır. Kendi kitlelerine ancak *küresel bir dille ve bol vaatle* hitap etmek zorunda kalmışlardır. İkincisi, şu mevcut çok üstün küresel iletişim modeli (*internet, sosyal medya*) kitlelere *paradoksal* olarak *iletişimsizlik* getirmiştir. Bu süreç sanki *Babil* efsanesinde olduğu gibi gerçekleşmiştir. Sanki, 'çoklaştıklarından', *katmanlaşmışlar* ve bir tanrı gelip katmanların dilini değiştirmiş ve *sonsuz bir iletişimsizliğe* mahkûm olmuşlardır. Artık bu kitlelerin tüm katmanlarına ulaşacak *akıllı* söylemler yoktur (akıllı adamlar da ya ölmüş ya emekli olmuştur). Ancak katmanlar arasında sızma vasfı yüksek *paranoyak fısıltılar* onlara ulaşabilir.

Benim gördüğüm, giderek artan *anlamlı bir sessizlik*, sahte umut satıcılarına karşı giderek büyüyen bir *umursamazlık, ciddiye almamak*. Sonrasını ise hep birlikte göreceğiz.

Muzaffer Uyar